

Aleksandra Kruk

ORCID 0000-0002-7545-941X

Uniwersytet Zielonogórski

Multilateralizm i partnerstwo strategiczne w dyplomacji Heiko Maasa (marzec 2018 – marzec 2019)

Wprowadzenie

Heiko Maas, pochodzący z Saary socjaldemokrata i następca Sigmara Gabriela karierę polityczną zaczął w Kraju Saary. Od 2013 do 2018 r. sprawował funkcję ministra sprawiedliwości i ochrony konsumentów, a od marca 2018 r. pracuje na stanowisku ministra spraw zagranicznych. Ten resort cieszył się w powojennych Niemczech poważaniem, a szefowie urzędu spraw zagranicznych starali się odcisnąć własne piętno na niemieckiej dyplomacji, chociaż ze względu na charakter systemu politycznego Republiki Federalnej Niemiec musieli uwzględniać stanowisko reprezentowane przez kanclerza. Taka współpraca wymagała zdolności negocjacyjnych i sprawności organizacyjnych. Można wskazywać na istotne cezury w niemieckiej dyplomacji, np. politykę wschodnią Willy'ego Brandta, czy też genscheryzm oraz kinkelizm.

W XXI wieku za ministerstwo spraw zagranicznych odpowiedzialni byli: Joschka Fischer (1998–2005), Frank-Walter Steinmeier (2005–2009 oraz 2013–2017), Guido Westerwelle (2009–2013), Sigmar Gabriel (2017–2018). Heiko Maas, aktualny minister, zadeklarował: „Polityka zagraniczna ma na celu pokój”¹ i przypomniał, że socjaldemokratyczna polityka międzynarodowa opiera się na odpowiedzialności i wiarygodności, a przeciwstawia nacjonalistom i populistom².

¹ *Eine Welt ohne Regeln ist eine schlechte Welt*, 16.02.2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-rnd-muenchener-sicherheitskonferenz/2190120> [dostęp: 8.04.2019].

² *Außenminister Heiko Maas: „Augenbrauen hochziehen reicht nicht”*, 27.09.2018, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-zeit-interview/2141376> [dostęp: 8.04.2019].

Celem artykułu jest zbadanie, jak polityk zamierza kreować niemiecką politykę zagraniczną? Czy zaprezentował przemyślane koncepty i ma wizję polityki zagranicznej Niemiec, która odpowiada potencjałowi tego państwa oraz aktualnym problemom? Szukano odpowiedzi, jaką rolę socjaldemokrata przywiązuje do sojuszy? Dodatkowo zastanawiano się, czy polityka Maasa będzie skutecznie umacniała pozycję Niemiec na arenie międzynarodowej? W mniejszym stopniu zastanawiano się nad cechami natury ludzkiej każdego polityka, takimi jak „siła, umiejętności, inteligencja, wpływ, wiedza, idee, kultura, doświadczenie”³, a bardziej szukano odpowiedzi na pytanie, czy Maas stworzy własny model kształtowania polityki międzynarodowej? Chociaż polityk ma za sobą dopiero rok pracy w Urzędzie Spraw Zagranicznych, to można już dostrzec, że zamierza prowadzić aktywną politykę międzynarodową, która będzie oparta na współpracy z innymi państwami. Taki model zakłada według Ulricha Menzela przestrzeganie umów międzynarodowych, aktywność na forum organizacji międzynarodowych, respektowanie wspólnych norm i wartości. U. Menzel zaznaczył, że w tym modelu „prawo zastępuje siłę, podział pracy zastępuje autarkię”. Rozpatrując cztery modele porządku światowego, które wyróżnił U. Menzel, należy zauważyć, że postulowana przez Maasa kooperacja państw nie opiera się wyłącznie na tzw. idealistycznym myśleniu, jak wskazał badacz wyróżniając: 1) idealistyczny model kooperacji państw; 2) realistyczny model oparty na zasadzie samodzielności; 3) model hegemonialny; 4) model imperialny. W koncepcji Maasa można dopatrzeć się wpływu konstruktywizmu i innych perspektyw. U podstaw multilateralizmu leżą liberalne paradygmaty, rozpowszechnione w stosunkach międzynarodowych po I wojnie światowej, m.in. kojarzone z doktryną wilsonizmu. Chociaż badacze dyskutują, czy Thomas Woodrow Wilson był bardziej idealistą, czy bardziej realistą, to są zgodni, że cenił porządek światowy oparty na suwerenności państw i przestrzeganiu prawa⁴.

Maas, podobnie jak wcześniej bezpartyjny prezydent Niemiec Joachim Gauck, postulował zwiększenie odpowiedzialności Niemiec na arenie międzynarodowej poprzez zwiększenie wydatków na NATO, UE, ONZ i działalność na rzecz praw człowieka⁵.

W podobnym tonie wypowiadał się prezydent Steinmeier, którego zdaniem międzynarodowa rola Niemiec sprowadza się do kreowania polityki odpowiedzialności, potrzebnej ze względu na skalę kryzysów występujących na świecie⁶. Natomiast Maas do priorytetów niemieckiej dyplomacji zaliczył multilateralizm (w tym „sojusz multilateralistów”) oraz partnerstwo strategiczne. Polityk stał się kontynuatorem socjaldemokratycznych poprzedników, którzy według Krzysztofa Malinowskiego postulowali: „wizję obliczalnych Niemiec, zakorzenionych w Europie, kierujących się zasadą multilateralizmu”⁷. Analiza wizji polityki zagranicznej niemieckiego ministra polegała na ocenie wypowiedzi i działań dotyczących multilateralizmu, partnerstwa strategicznego, „sojuszu multilateralistów”. Badania dotyczą aktywności

³ T. Schabert, *Wie Weltgeschichte gemacht wird. Frankreich und die Deutsche Einheit*, Stuttgart 2002, s. 76 i 80.

⁴ U. Menzel, *Wohin treibt die Welt?*, „Aus Politik und Zeitgeschichte” 2016, Nr. 43–45, s. 5; M. Kornat, *Realizm, idealizm, dyplomacja. W obronie Wilsona*, „Polski Przegląd Dyplomatyczny” 2018, nr 1, s. 40–56.

⁵ J. Lau, *Der kalte Krieg taut auf*, „Die Zeit”, 6.02.2019.

⁶ F.-W. Steinmeier, *Flugschreiber. Notizen aus der Außenpolitik in Krisenzeiten*, Berlin 2016.

⁷ K. Malinowski, *Przemiany niemieckiej polityki bezpieczeństwa 1990–2005*, Poznań 2009, s. 495.

ministra Maasa między marcem 2018 a marcem 2019 r. W tym czasie polityk odbył szereg wizyt państwowych, które miały na celu umacnianie gospodarczej i politycznej roli Niemiec na świecie w oparciu o koncept multilateralizmu⁸. Ministerstwo Spraw Zagranicznych posługuje się następującą definicją multilateralizmu: „wspólna koordynacja polityk wielu państw [...] Decydujące jest, aby podstawą były określone reguły i wartości, które obowiązują niezależnie od interesów indywidualnych interesów określonych państw”⁹. Zwolenniczką tego podejścia była także kanclerz Angela Merkel, która wskazywała na znaczenie funkcjonowania międzynarodowych wielostronnych struktur, takich jak Unia Europejska, Organizacja Narodów Zjednoczonych, G20, zwłaszcza w sytuacji pojawienia się nowych zagrożeń i radykalnych zmian w środowisku międzynarodowym¹⁰. Matthias Z. Karádi zwrócił uwagę, że multilateralizm trzeba rozpatrywać z „niechęcią do tzw. specjalnych dróg (Sonderwege i Alleingänge)”¹¹. Część badaczy, jak Markus Kaim rozważa multilateralizm jako „pułapkę”, która prowadzi do podejmowania decyzji o zaangażowaniu na arenie międzynarodowej wbrew woli opinii publicznej. Inni badacze (Rainer Baumann, Michael Hähnisch) są zdania, że niemiecki multilateralizm nie jest bezwarunkowy – cechuje go „pragmatyzm, selektywność, instrumentalizm”, tudzież „refleksyjność”¹². Kerry Longhurst podkreśla, że multilateralizm, stabilność, odrzucenie rewizjonizmu, umiar i brak skłonności do działań konfrontacyjnych, preferowanie kompromisów oraz konsensusu stanowią o niemieckiej kulturze strategicznej¹³. Sven C. Singhofen definiuje partnerstwo strategiczne jako relację, którą cechuje długofalowy charakter; wspólna agenda ważnych projektów; wspólne sprawy, także wartości; instytucjonalizacja politycznych, gospodarczych i społecznych kontaktów¹⁴.

Heiko Maas wobec polityki Donalda Trumpa

W 2018 r. – ogłoszonym Rokiem Niemiecko-Amerykańskim – Maas postulował opracowanie nowej strategii, która dotyczyłaby. relacji niemiecko-amerykańskich. Jego program działań przedstawiony na łamach „Handelsblatt” szybko napotkał odzew w światowych mediach. Polityk wskazał, że po II wojnie światowej współpraca Niemiec Zachodnich z USA była pełna sukcesów i wspólnego uznania wartości transatlantyckich. Prezydent Trump wybrał politykę konfrontacji, co zauważyło wielu

⁸ H. Maas, *Geleitwort zur Jubiläumsausgabe*, „Zeitschrift für Aussen- und Sicherheitspolitik” 2018, Nr. 11, s. 425–430.

⁹ *Multilateralism*, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/internationale-organisationen/uno/maas-together-first/2140064> [dostęp: 5.04.2019].

¹⁰ C. Luther, *Zwe Ideen von Stärke*, „Die Zeit”, 18.02.2017.

¹¹ M.Z. Karádi, *Polityka Niemiec wobec KBWE/OBWE*, [w:] *Kultura bezpieczeństwa narodowego w Polsce i w Niemczech*, red. K. Malinowski, Poznań 2003, s. 266.

¹² M. Hähnisch, *On German Foreign and Security Policy – Determinants of German military engagement in Africa since 2011*, Berlin 2015, s. 34–35.

¹³ K. Longhurst, *Niemiecka kultura strategiczna*, [w:] *Kultura bezpieczeństwa narodowego...*, op. cit., s. 207.

¹⁴ S.C. Singhofen, *Strategische Partnerschaft oder neue Konfrontation? Die Zukunft der deutsch-russischen Beziehungen*, „Publikation Konrad Adenauer Stiftung” 2006, Nr. 159.

badaczy, obserwatorów i kreatorów polityki międzynarodowej, np. Timothy Snyder, Wolfgang Ischinger, czy Heinrich August Winkler. Ocenili oni Trumpa jako postępującego w sposób autorytarny populistę, który arogancją wzbudza strach w sojusznikach¹⁵. S. Gabriel, poprzednik H. Maasa na stanowisku ministra spraw zagranicznych ocenił, że polityka państw należących do NATO przede wszystkim zależy od percepcji interesów, a nie wierności wspólnie zdefiniowanym wartościom. Według S. Gabriela świat wkroczył w fazę niepewności, ze względu na wzrost gospodarczego i militarnego znaczenia Chin, a także sposób prowadzenia polityki zagranicznej przez Władimira Putina i Donalda Trumpa. Także procesy globalizacyjne, w tym migracje potęgują wzrost niestabilności. S. Garbiel uważa, że Chiny oraz Rosja postulują tzw. *multilateralizm á la carte*, który oznacza respektowanie międzynarodowych reguł w celu zabezpieczenia własnych interesów oraz powiększenia możliwości działania. Socjaldemokrata twierdzi, że współpraca transatlantycka po II wojnie światowej postulowała „porządek międzynarodowy oparty na sile prawa, a nie na prawie silnych”, natomiast D. Trump łamie zasadę *pacta sunt servanda*¹⁶. Z kolei Maas postulował wzmocnienie Unii Europejskiej ponieważ, Niemcy współpracując z innymi państwami europejskimi uzyskują siłę potrzebną do negocjowania z USA pryncypiów w polityce międzynarodowej¹⁷. Maas hasłu *America first* przeciwstawiał hasło *Europa united*. Jego zdaniem Niemcy i USA potrzebują „zrównoważonego (zbalansowanego) partnerstwa”. Strategia miała być odpowiedzią na zmiany spowodowane w polityce amerykańskiej po objęciu władzy przez Trumpa, którego Maas krytykował za: nacjonalizm gospodarczy, brak zaangażowania w popieranie działań Organizacji Narodów Zjednoczonych, nieprzestrzeganie zasad współpracy multilateralnej i wyjście z paryskiego porozumienia klimatycznego.

Prezydentura Trumpa wzbudzała szereg zastrzeżeń niemieckiej dyplomacji i ogłoszenie 2018 roku – Rokiem Niemiecko-Amerykańskim nie przesłoniło animozji między państwami. Prezydent Trump proklamując obchody Roku Niemiecko-Amerykańskiego wskazał na szereg więzi i aspektów współpracy między państwami. Podkreślił, że pierwsi osadnicy niemieccy przybyli do USA w 1683 r., a obecnie około 43 mln obywateli USA ma niemieckie pochodzenie. Mimo że prezydent USA przypominał historyczne więzi między Niemcami i USA, nie wycofał się z postulatów przedstawionych w kampanii wyborczej dotyczących umacniania protekcjonizmu w relacjach z państwami europejskimi. Niemcy dotkliwie odczuli ekonomiczne następstwa objęcia władzy przez Republikanina i rząd niemiecki ocenił, że polityka jego partii jest nacjonalistyczna, szkodzi interesom firm europejskich, które planowały aktywność w USA¹⁸. Maas krytykując prezydenta Trumpa podkreślał potrzebę współpracy

¹⁵ H.A. Winkler, *Zerbricht der Westen? Über der gegenwärtigen Krise in Europa und Amerika*, München 2017; W. Ischinger, *Welt in Gefahr. Deutschland und Europa in unseren Zeiten*, Berlin 2018; T. Snyder, *Droga do niewolności. Rosja – Europa – Ameryka*, Kraków 2019.

¹⁶ S. Gabriel, *Zeitenwende in der Weltpolitik. Mehr Verantwortung in ungewissen Zeiten*, Freiburg im Breisgau 2018, s. 50–56.

¹⁷ H. Maas, *Geleitwort zur Jubiläumsausgabe...*, op. cit.; idem, *Gastkommentar. Wir lassen nicht zu, dass die USA über unsere Köpfe hinweg handeln*, „Handelsblatt”, 21.08.2018; B.T. Wieliński, *Niemcy szykują strategię na USA. Po Trumpie też nie będzie lekko*, „Gazeta Wyborcza”, 24.08.2018.

¹⁸ *Transatlantische Beziehungen Maas plädiert für neue USA-Strategie*, „Der Spiegel”, 22.08.2018; *„Balancierte Partnerschaft”: Maas plädiert für neue Amerika-Strategie*, „Frankfurter Allgemeine

z USA oraz wskazywał na pozytywną współpracę z wieloma amerykańskimi politykami, m.in. sekretarzem stanu Mike'm Pompeo¹⁹. W ten sposób Maas tłumaczył, że „Ameryka to więcej niż Biały Dom”, a polityka Trumpa jest krytycznie oceniana także przez jego przeciwników w USA²⁰.

Wewnętrzne spory w USA zostały odzwierciedlone podczas corocznej konferencji poświęconej międzynarodowemu bezpieczeństwu, która trwała w Monachium od 15 do 17 lutego 2019 r. Do Bawarii przybył nie tylko wiceprezydent Michael Richard Pence, ale także szereg kongresmenów i senatorów z opozycyjnej Partii Demokratycznej. Jednym z gości była Madeleine Albright, która w swojej najnowszej książce *Faszyzm* wskazała na błędy polityki Trumpa. Argumentowała, że kierowanie się w polityce międzynarodowej sloganem „przede wszystkim USA” to „przyzwolenie na najgorsze praktyki władz autorytarnych”²¹.

Maas zadeklarował 15 lutego 2019 r. w Monachium, że multilateralizm pozostaje niemiecką „drogą w Europie” wobec niepewnej sytuacji na świecie zagrożonym przez nacjonalizm i populizm oraz łamanie prawa międzynarodowego. Zaznaczył, że w relacjach międzynarodowych nie może być podziału na nacjonalistów i multilateralistów. Wskazał na rolę partnerstwa strategicznego w umacnianiu stabilności i bezpieczeństwa. Ponadto twierdził, że trwałe bezpieczeństwo wymaga stosowania zarówno środków cywilnych, jak i wojskowych²². Przemówienie Maasa spotkało się z wieloma komentarzami. Andreas Ernst z „Neue Züricher Zeitung” przypomniał, że także Angela Merkel broniła multilateralizmu podczas konferencji monachijskiej i ocenił: „Niemiecki multilateralizm ma też wojskową stronę: Jest droga i nazywa się NATO”²³.

„Sojusz multilateralistów”

Środkiem do budowania multilateralizmu było tworzenie w celu obrony porządku światowego „sojuszu multilateralistów”. Maas podejmował rozmowy z dyplomatami wielu państw (Kanady, Japonii, Południowej Afryki, Australii oraz wśród dyplomatów europejskich), aby wypromować ten pomysł. Jeden z tandemów kreował wraz z nim francuski minister Jean-Yves Le Drain. Francja i Niemcy postanowiły umacniać współpracę zapoczątkowaną podpisaniem w 1963 r. traktatu elizejskiego

Zeitung”, 22.08.2018; *Proclamations Presidential Proclamation on German-American Day*, 5.10.2018, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-proclamation-german-american-day-2018> [dostęp: 7.04.2019]; „Wir werden die Amerikaner weiter brauchen”, „Saarbrücker Zeitung”, 8.11.2018.

¹⁹ S. Fischer, S. Weiland, *Außenminister Maas über die USA „Unsere Partnerschaft besteht aus mehr als 280 Zeichen bei Twitter”*, „Spiegel Online”, 3.10.2018, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/heiko-maas-zu-donald-trump-partnerschaft-besteht-aus-mehr-als-280-zeichen-a-1231097.html> [dostęp: 7.04.2019].

²⁰ *Ibidem*.

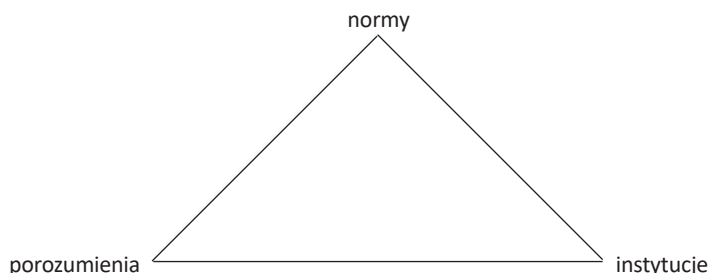
²¹ M. Albright, *Faszyzm. Ostrzeżenie*, Warszawa 2018, s. 268.

²² *Rede von Außenminister Heiko Maas bei der 55. Münchner Sicherheitskonferenz*, 15.02.2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/aussenminister-maas-muenchner-sicherheitskonferenz/2190246> [dostęp: 4.04.2019].

²³ A. Ernst, *Deutschlands Multilateralismus hat auch eine militärische Seite: Sie ist teuer und heisst Nato*, „Neue Züricher Zeitung”, 3.04.2019.

i 21 stycznia 2019 r. w Akwizgranie zawarły kolejną umowę międzynarodową o współpracy. Jednocześnie Maas zaznaczał, że „sojusz multilateralistów” nie jest układem ekskluzywnym i każdy, kto dostosuje się do norm, porozumień oraz będzie uznawał działalność instytucji umożliwiających współpracę może przystąpić do sojuszu. Na uwagę zasługuje niemiecka ustawa zasadnicza z 23 maja 1949 r.; z preambuły której wynika, że naród niemiecki jest „kierowany wolą, by jako równoprawny członek zjednoczonej Europy służyć pokojowi na świecie”, a z art. 24, że celem RFN jest „zachowanie pokoju”²⁴.

Wykres 1. Wyznaczniki multilateralizmu według Heiko Maasa

Źródło: opracowanie własne.

Maas plany dotyczące budowania „sojuszu multilateralistów” sondował także we wrześniu 2018 r., gdy spotkał się z ministrami spraw zagranicznych Kanady – Chrystią Freeland i Japonii – Kono Taro²⁵. Maas zaznaczał, że „sojusz multilateralistów” nie jest „przeciwko Trumpowi”²⁶, ale USA przestały być „potęgą kierującą liberalnymi demokracjami”²⁷. Jednak poszukując kreatorów „koalicji chętnych” i „sojuszu multilateralistów” niemiecki polityk wybierał partnerów, którzy wzmocnią Niemcy na arenie międzynarodowej, także w relacjach z prezydentem Trumpem, który negatywnie odnosił się do polityki Niemiec. Warto zauważyć, że kanadyjska dyplomatką Ch. Freeland udzielała Maasowi wsparcia podczas sesji ONZ i krytykowała politykę Trumpa²⁸.

Donald Trump należał obok Władimira Putina i Recepa Tayyipa Erdoğan do polityków krytykowanych za nieprzestrzeganie zasad demokratycznych. Sam Maas, będąc ministrem sprawiedliwości i praw konsumentów, zwracał uwagę na proces łamania praw człowieka oraz działania wymierzone w wolność mediów w Turcji. Prezydent Erdoğan słynął z obraźliwych wypowiedzi na temat Niemiec i Niemców. Mimo krytycznych momentów w relacjach turecko-niemieckich oraz negatywnych ocen

²⁴ Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z dnia 23 maja 1949 r. w tłumaczeniu B. Banaszaka i A. Malickiej, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/niemcy2011.html> [dostęp: 8.04.2019].

²⁵ Ch. Schult, *Vereinte Nationen Außenminister Maas versucht, eine Anti-Trump-Allianz zu schmieden*, 29.09.2018, „Spiegel Online”, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/heiko-maas-schafft-bei-der-uno-in-new-york-neue-allianz-a-1230767.html> [dostęp: 7.04.2019].

²⁶ „Den europäischen Pfeiler des transatlantischen Bündnisses stärken”, 12.01.2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-spiegel/2176602> [dostęp: 8.04.2019].

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Maas treibt „Allianz der Multilateralisten” voran*, „Süddeutsche Zeitung”, 25.07.2018.

działań Erdoğan, w Niemczech, Maas dążył do normalizacji stosunków z Turcją. Miał na uwadze, że Turcja jest partnerem Niemiec w NATO oraz ponosi ciężar kryzysu migracyjnego i wojny w Syrii. Turcja razem z Rosją i Iranem utworzyła tzw. format astański, na którym negocjuje działania dotyczące konfliktu w Syrii. Relacje niemiecko-tureckie są także uzależnione od polityki wewnętrznej Niemiec. Licząca około 3 mln i przebywająca w Niemczech od lat siedemdziesiątych XX wieku ludność turecka współtworzy tzw. społeczność migracyjną, której problemy i warunki życia wpływają na ogólną ocenę warunków życia w RFN. Ponieważ w Niemczech przebywało w 2018 r. około 1,4 Turków uprawnionych do uczestniczenia w czerwcu w wyborach prezydenckich i parlamentarnych w Turcji, Maas sprzeciwił się prowadzeniu związanej z tymi wyborami kampanii wyborczej na terytorium Niemiec²⁹. Podczas wizyty w Turcji 5 września 2018 r. Maas wypowiedział się za poprawą relacji z Turcją. Poparł także wizytę Erdoğan w Niemczech, która odbyła się 28 i 29 września, mimo protestów polityków z Lewicy, Alternatywy dla Niemiec oraz Zielonych (także mającego tureckie korzenie lidera Zielonych, Cema Özdemira). Przyjazd tureckiego polityka wzbudził w Niemczech kontrowersje, jednak rząd niemiecki, w tym minister gospodarki Peter Altmeier (CDU) mając także na uwadze interesy gospodarcze podejmowali rozmowy z tureckimi władzami³⁰.

Polityka bezpieczeństwa międzynarodowego

Mimo sporów gospodarczych między USA i Niemcami, Maas postulował pogłębienie politycznej współpracy w ramach Paktu Północnoatlantyckiego. Jako element pozytywnej współpracy w ramach państw NATO wskazał on ustanowioną po rosyjskiej aneksji Krymu europejską inicjatywę odstraszenia (*European Deterrence Initiative*, EDI). Została ona utworzona w celu wzmocnienia wschodnich obrzeży państw NATO jako tzw. operacja *Atlantic Resolve*. Obchodzona w 2019 r. siedemdziesiąta rocznica utworzenia NATO umożliwiła dyskusje nad określeniem dalszych ról sojuszu wojskowego³¹. Zdaniem Maasa partnerstwo strategiczne powinno pozostać oparte na demokracji, wolności i praworządności oraz pluralizmie politycznym. Zaznaczał, że chociaż obecnie trwa między UE a USA konflikt handlowy, to w siedemdziesiątą rocznicę powstania NATO trzeba przypomnieć, że Niemcy są wdzięczne za partnerstwo w NATO, które zapewniło stabilność i dobrobyt. Niemcy podniosły wydatki na politykę obronną od 2014 r. o 40%, jednak nie wywiązały się w 2018 r. z obowiązku przeznaczenia więcej niż 2% PKB na wydatki wojskowe. Do państw, które wypełniły kryterium należą: USA, Grecja, Wielka Brytania, Estonia, Polska, Łotwa i Litwa.

²⁹ Erdoğan will Wahlkampf im Ausland machen – Maas bekräftigt Verbot Veröffentlichung, 22.04.2018, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article175701949/Tuerkei-Erdoğan-will-Wahlkampf-im-Ausland-machen-Maas-bekräftigt-Verbot.html> [dostęp: 8.04.2019].

³⁰ Deutsch-türkische Beziehungen Maas verteidigt Erdoğan-Besuch, 16.09.2018, <https://www.tagesschau.de/inland/maas-erdogan-deutschland-besuch-101.html> [dostęp: 8.04.2019].

³¹ D. Brössler, H. Wetzel, Maas: „Wir beabsichtigen, unser Wort zu halten“, „Süddeutsche Zeitung“, 3.04.2019.

Tabela 1. Wojskowe wydatki państw należących do NATO w 2018 r. (według PKB)

Państwo członkowskie NATO	Wydatki w %
USA	3,39%
Grecja	2,22%
Wielka Brytania	2,15 %
Estonia	2,07 %
Polska	2,05%
Łotwa	2,03 %
Litwa	2,00%
Rumunia	1,92 %
Francja	1,82%
Turcja	1,64%
Norwegia	1,62%
Holandia	1,35%
Niemcy	1,23%
Kanada	1,23%
Dania	1,21%

Źródło: D. Brössler, H. Wetzel, *op. cit.*

Zaangażowanie Niemiec dotyczyło obecności wojskowej oraz realizacji inicjatyw NATO, np. *Enhanced Forward Presence*, w ramach której sprowadzono żołnierzy z USA do Polski, Litwy, Łotwy i Estonii. W operacji w Polsce kierownictwo objęły siły amerykańskie, na Łotwie – kanadyjskie, na Litwie – niemieckie, a w Estonii – brytyjskie³².

Według Maasa rozpad transatlantyckiego konsensu dotyczącego wartości oraz erozja opartych na multilateralizmie zasad porządku światowego stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Państwa nie powinny działać zgodnie z zasadą „*My country first*”. 12 i 13 listopada 2018 r. podczas wizyty w Chinach podkreślił potrzebę budowania relacji z Chińską Republiką Ludową oraz współpracy w ramach pomocy humanitarnej oraz zapobiegania problemom wynikającym ze zmian klimatycznych. Za strategiczne wyzwanie w relacjach z Chinami uznał negocjacje związane z wytyczaniem stref wpływu oraz współpracę na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ. Optował za zawiązywaniem porozumień handlowych między Azją a UE. Gdy w marcu 2019 r. Włochy podpisały z Chinami Porozumienie o Nowym Jedwabnym Szlaku, Maas skrytykował oba państwa. Zarzucił należącym do grupy G7 Włochom, że nie prowadzą solidarnej w ramach Unii Europejskiej polityki gospodarczej. Jednocześnie oskarżył Chiny o brak kompromisu w rywalizacji o strefy wpływów gospodarczych³³.

Maas sprzeciwił się izolowaniu Rosji i opowiedział się za dialogiem z Władimirem Putinem. Wyróżnił punkty sporne w relacjach z Rosją, do których zaliczył przede

³² *Enhanced Forward Presence*, <https://lc.nato.int/operations/enhanced-forward-presence-efp> [dostęp: 8.04.2019].

³³ *Chinas „Neue Seidenstraße”. Maas warnt vor „bitterem Beigeschmack”*, 24.03.2019, <https://www.tagesschau.de/inland/maas-china-italien-seidenstrasse-101.html> [dostęp: 8.04.2019].

wszystkim następujące działania Rosji: aneksję Krymu, ingerencję na Wschodzie Ukrainy, tolerowanie użycia broni chemicznej w Syrii oraz zerwanie układu o całkowitej likwidacji pocisków rakietowych pośredniego zasięgu (*Intermediate-range Nuclear Forces*, INF). Niemiecki polityk zaznaczył, że wobec obecnej polityki Rosji należy umacniać współpracę w ramach NATO, ale także kontynuować działania Rady NATO-Rosja.

Maas twierdził, że Niemcy muszą przejąć odpowiedzialność za bezpieczeństwo, co wyraża się w aktywności na forum międzynarodowym; służy temu format normandzki (negocjacje przedstawicieli Ukrainy, Rosji, Niemiec i Francji w sprawie konfliktu w Donbasie), czy też porozumienie mińskie z 12 lutego 2015 r. Jednak przywołane przez Maasa inicjatywy nie zawsze przynoszą długofalowe rezultaty i wracają do agendy międzynarodowych pertraktacji. W przypadku porozumienia mińskiego doszło do tzw. pata negocjacyjnego. Maas wskazał także na szereg innych problemów w relacjach z Rosją: potrzebę obrony partnerów przed rosyjską polityką ataków cybernetycznych, mieszania się w kampanie wyborcze w innych państwach. Zapewniał, że Nord Stream 2 nie uzależni Niemiec od Rosji oraz państwom obawiającym się tej inwestycji, takim jak Polska, Litwa, Łotwa, Estonia odpowiadał, że jest to projekt komercyjny. Polityk bronił decyzji o niewycofaniu się z budowy gazociągu Nord Stream 2 także w debatach krajowych i na forum Unii Europejskiej. Polemizował z Manfredem Weberem z Europejskiej Partii Ludowej, który sprzeciwił się budowie Nord Stream 2, ponieważ jego zdaniem to działanie narusza interesy Unii Europejskiej³⁴. Krytycznie wobec inwestycji Nord Stream 2 wypowiedział się także Robert Habeck, lider Zielonych, który ocenił: „rurociągi są polityką”, a „polityka energetyczna i polityka bezpieczeństwa są od siebie uzależnione”³⁵.

Maas niejednokrotnie wypowiadał się, że Niemcy powinny prowadzić odpowiedzialną politykę międzynarodową. W tym celu podejmował działania mające umożliwić Niemcom w 2018 r. wygranie wyborów o miejsce niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ. H. Maas przypominał, że współczesne konflikty międzynarodowe trwają dłużej i charakteryzuje je trwanie w zurbanizowanej przestrzeni oraz uczestniczenie w nich niepaństwowymi aktorów, w tym terrorystów i rebeliantów. Zwracał też uwagę na konflikty trwające w Syrii, Jemenie, Nigerii i Kongo; postulował ochronę humanitarnych zasad i protestował przeciwko instrumentalizacji pomocy humanitarnej. Był zdania, że organizacje humanitarne powinny współpracować z niepaństwowymi stronami konfliktu, których liczba wzrasta. Opowiedział się za aktywną polityką Rady Bezpieczeństwa ONZ i przestrzeganiem następujących priorytetów: 1) ochrona humanitarnych zasad; 2) wspieranie aktorów, którzy dostarczają pomoc humanitarną; 3) dyskusowanie o następstwach sankcji i działań prawnych, uwzględniając priorytet niesienia pomocy humanitarnej. Niemiecki minister postulował, by poddawać dyskusji następujące tematy: 1) miejsca i formy udzielania pomocy; 2) sondowanie, gdzie należy podnosić wiedzę dotyczącą międzynarodowego prawa humanitarnego; 3) wsparcie przestrzegania praw

³⁴ *Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, beim Essen des American Council on Germany (ACG) zum Thema „Germany, Europe and the United States: A strategic partnership facing new challenges?”*, 1.04.2019, „Bulletin”, nr 43-2.

³⁵ R. Habeck, *Wer wagt, beginnt. Die Politik und ich*, Köln 2018, s. 205.

człowieka; takie zagadnienia były bowiem częścią agendy podczas spotkania Trójkąta Weimarskiego (Francja, Niemcy, Polska) w sierpniu 2018 r.³⁶

Maas popierał działania misji pokojowych ONZ i postulował działania na rzecz zwiększenia zdolności oraz wydajności „błękitnych hełmów”. Polityk 28 lutego 2019 r. odwiedził żołnierzy uczestniczących w misji MINUSMA w Mali. Wyraził poparcie dla inicjatywy *Action 4 Peacekeeping*, w ramach których jest szkolony personel misji. Wśród innych działań reformujących w 2018 r. docenił zwrócenie uwagi na rolę kobiet podczas międzynarodowych misji szkoleniowych oraz plan przeprowadzenia w 2019 r. w Berlinie *UN Police Commander Course*. Przypomniat, że w szkoleniu cywilnych ekspertów uczestniczy berlińskie Centrum ds. Międzynarodowych Misji Pokojowych. Ponadto postulował, by szanować uczestników misji szkoleniowych. Maas opowiedział się za działaniami w ramach multilateralizmu, zapewniającymi partnerstwo na misjach, np. kooperację między ONZ, UE i Unią Afrykańską. Uważał, że Niemcy powinny inwestować w zapobieganie kryzysom³⁷.

Zdaniem Maasa relacje między państwami można „cywilizować” poprzez zawieranie umów międzynarodowych. Wskazał na znaczenie traktatu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej (*Nuclear Non Proliferation Treaty*, NPT, 1968), oraz działalność Międzynarodowej Organizacji ds. Energii Atomowej (*International Atomic Energy Organisation*, IAEA), która prowadziła negocjacje z Iranem. Dla społeczności międzynarodowej proliferacja broni jądrowej jest ryzykowna, dlatego IAEA z uwagą śledzi politykę Korei Północnej. Według socjaldemokraty potrzebna jest równowaga między nierozprzestrzenianiem broni nuklearnej, a pokojowym wykorzystaniem nuklearnych technologii. Aby zapobiegać proliferacji broni jądrowej Maas postulował: 1) zwalczanie ryzyka poprzez transparentność; 2) wdrożenie kanałów komunikacji w przypadku wystąpienia zagrożenia; 3) dialog P5 (tzw. państw nuklearnych, tzn. Stanów Zjednoczonych, Rosji, Francji, Wielkiej Brytanii, Chin).

Minister spraw zagranicznych zwrócił uwagę, że potrzebna jest też współpraca techniczna, np. dotycząca demontażu broni nuklearnej. Przypomniat, że na wrzesień 2019 r. zaplanowano ćwiczenia francusko-niemieckie w tym zakresie. Polityk opowiadał się za rozbudową kontroli zbrojeń nuklearnych oraz gwarantowaniem bezpieczeństwa, które będzie dotyczyło całej Europy oraz światowego porządku nuklearnego³⁸.

Minister Maas obok IAEA doceniał działalność Międzynarodowego Czerwonego Krzyża i Światowej Organizacji Zdrowia oraz działającego w Niemczech Centrum Kompetencji ds. Negocjacji Humanitarnych (*Center of Competence on Humanitarian Negotiation*). Według polityka pożyteczne zadania, wspierające na wschodzie Ukrainy Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, wykonała Międzynarodowa Komisja Humanitarna ds. Ustalania Faktów (*Internationale humanitäre Ermittlungskommission*), której zadaniem było wyjaśnienie, jak doszło 23 kwietnia

³⁶ Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, beim Briefing des VN-Sicherheitsrats zur Bewahrung des humanitären Raums, 1.04.2019, „Bulletin”, nr 43-1.

³⁷ Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, beim Peacekeeping-Ministerial „Training und Kapazitätsaufbau”, 29.03.2019, „Bulletin”, nr 42-5.

³⁸ Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, bei der Sitzung des VN-Sicherheitsrats zur Zukunft des Nichtverbreitungsvertrags, 2.04.2019, „Bulletin”, nr 43-4.

2017 r. do eksplozji w Pryszbie na Ukrainie³⁹. Maas przypominał, że Niemcy razem z Francją popierają niesienie pomocy humanitarnej, np. *call for action*⁴⁰.

Polityk, odnosząc się do stanu dwuwładzy w Wenezueli, skrytykował działania rządu Nicolasa Maduro, który podjął decyzję o wydaleniu niemieckiego ambasadora Daniela Krienera. Zarówno Maas, jak i Federica Mogherini, Wysoka przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, wyrazili poparcie dyplomacie, który opowiedział się po stronie wenezuelskiego opozycjonisty Juana Guaido działając zgodnie z instrukcjami niemieckiego rządu⁴¹.

Współpraca z Polską

Maas będąc od 2013 do 2018 r. ministrem sprawiedliwości krytykował Polskę za nieprzestrzeganie praworządności. Jako minister spraw zagranicznych częściej zajmował pozytywne stanowisko w sprawach działań polskiego rządu. Gdy został ministrem spraw zagranicznych, Warszawa była po Paryżu jego drugim celem podróży. Nawiązał dobre relacje z ministrem spraw zagranicznych Jackiem Czaputowiczem. Razem zwrócili uwagę na potrzebę zintensyfikowania prac Trójkąta Weimarskiego⁴². 20 sierpnia 2018 r. złożył wizytę w obozie koncentracyjnym Oświęcimiu. Jego wizyta miała ważne, symboliczne znaczenie, ponieważ w Polsce trwa dyskusja (społeczna, przyjmująca polityczny wymiar) na temat sposobu upamiętniania przeszłości relacji polsko-niemieckich. Zapytany przez Bartosza T. Wielińskiego o motywy przyjazdu do Oświęcimia minister Maas odpowiedział:

To była osobista decyzja. Odwiedzam miejsce, które jak żadne inne symbolizuje niemieckie załamanie cywilizacji, jakim były Shoah i zorganizowana przez Niemców masowa eksterminacja ludności w okupowanej Polsce w latach 1939–1945. Odwiedzam Auschwitz przede wszystkim jako człowiek, a świadomość tego, co tu się stało, jest dla mnie motywem działania jako polityka. Ale przyjeżdżam oczywiście także zupełnie świadomie jako minister rządu Niemiec, ponieważ chciałbym uwidocznić odpowiedzialność historyczną mojego kraju⁴³.

Wizycie Maasa w Oświęcimiu towarzyszyło spotkanie z ministrem Czaputowiczem na temat sporu między Komisją Europejską a polskim rządem o przestrzeganie

³⁹ P. Grzebyk, *Pierwsza misja Międzynarodowej (Humanitarnej) Komisji ds. Ustalania Faktów*, Blog Przeglądu Prawa Międzynarodowego, 3.06.2017, <https://przegladpm.blogspot.com/2017/06/pierwsza-misja-miedzynarodowej.html> [dostęp: 3.06.2019].

⁴⁰ *Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, beim Arria-Treffen zum Schutz von humanitärem und medizinischen Personal*, 1.04.2019, „Bulletin”, nr 43-3.

⁴¹ *Krise in Venezuela – Maas will Maduro weiter Druck machen*, 7.03.2019, <https://www.zdf.de/nachrichten/heute/venezuela-maas-unterstuetzt-kriener-nach-begleitung-von-guido-100.html> [dostęp: 9.04.2019].

⁴² P. Wroński, *Po wizycie Heiko Maasa w Warszawie. Prezydent Duda się cieszy, bo Niemcy nas chwalą*, „Gazeta Wyborcza”, 16.03.2018.

⁴³ B.T. Wieliński, *Szef niemieckiej dyplomacji dla „Wyborczej”: Wartości Europy nie są do negocjacji*, „Gazeta Wyborcza”, 20.08.2018.

praworządności⁴⁴. Zarówno Maas, jak i minister finansów Olaf Scholz oraz eurodeputowani Manfred Weber (Europejska Frakcja Ludowa), Udo Bullmann (Postępowy Sojusz Socjalistów i Demokratów) opowiadali się w Parlamencie Europejskim za zwiększeniem kwot w wieloletnich ramach finansowych na lata 2021–2027. Było to poparcie dla Planu Günthera Oettingera, komisarza ds. budżetu i zasobów ludzkich. Propozycje niemieckie, by uzależnić podział środków dla beneficjentów z państw Unii Europejskiej od przestrzegania zasady praworządności, wzbudzały kontrowersje wśród części polskich polityków, m.in. Konrada Szymańskiego⁴⁵.

Podsumowanie

Rok działań Heiko Maasa na stanowisku ministra spraw zagranicznych pozwala na określenie priorytetów oraz głównych trudności w jego pracy jako polityka. Nowi wygrani w rywalizacji gospodarczej, tj. Chiny, oraz niestabilność na obrzeżach Unii Europejskiej motywują Maasa do poszukiwania wiarygodnych partnerów i działań, w których respektowane są międzynarodowe normy, porozumienia i instytucje. Maas krytykuje styl działania prezydentów Trumpa, Putina, czy Erdoğan. Podkreśla potrzebę działań demokratycznych, jednocześnie optuje za silnym Paktem Północnoatlantyckim oraz zwartą Unią Europejską, dążąc do minimalizowania stanu niepewności w architekturze bezpieczeństwa międzynarodowego.

Tabela 2. Podróże państwowe ministra spraw zagranicznych Heiko Maasa
marzec 2018 – marzec 2019

Data	Cel	Agenda
14.03.2018	Paryż	Przyjaźń i partnerstwo francusko-niemieckie, współpraca w UE
15.03.2018	Warszawa	Partnerstwo i szczególne relacje z Polską; 100 lat polskiej niepodległości
23.03.2018	Włochy	Deklaracja woli współpracy z Włochami, gdzie 4 marca zostały przeprowadzone wybory parlamentarne. Spotkanie z ministrem spraw zagranicznych Angelino Alfano
25–26.03.2018	Bliski Wschód	Historyczna odpowiedzialność Niemiec; Siedemdziesięciolecie powstania Izraela. Spotkanie z prezydentem Reuvenem Rivlinem, premierem Benjamin Netanyahu. Rozmowy z Mahmoudem Abbasem w Palestynie.
27.03.2018	Nowy Jork	Niemcy prezentowały swoją kandydaturę do członkostwa niestałego w RB ONZ w latach 2019–2020 deklarując prowadzenie aktywnej i odpowiedzialnej polityki międzynarodowej

⁴⁴ Idem, *W stosunkach polsko-niemieckich cofnęliśmy się do punktu wyjścia. Pokazuje to wizyta szefa MSZ Heiko Maasa w Auschwitz*, „Gazeta Wyborcza”, 20.08.2018.

⁴⁵ *Gemeinsame Erklärung von Olaf Scholz und Heiko Maas zum Kommissionsorschlag für den Mehrjährigen Finanzrahmen*, 2.05.2018, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Europa/EU_auf_einen_Blick/EU_Haushalt/2018-05-02-Gemeinsame-Erklärung-Scholz-Maas.html [dostęp: 3.04.2019]; G. Oettinger, *EU-Staaten kündigen Widerstand gegen Haushaltsplan an*, „Die Zeit”, 3.05.2018.

Multilateralizm i partnerstwo strategiczne w dyplomacji Heiko Maasa...

Data	Cel	Agenda
4.04.2018	Amman (Jordania)	Deklaracja wsparcia dla Jordanii, która ucierpiała z powodu wojny w Syrii; Deklaracja walki z Państwem Islamskim; spotkanie z niemieckimi żołnierzami stacjonującymi w Al-Azrak
12.04.2018	Irlandia	Deklaracja pogłębiania partnerstwa z Irlandią
12.04.2018	Wielka Brytania	Deklaracja umacniania strategicznego partnerstwa pomimo Brexitu (w ramach zachodniej wspólnoty wartości)
13.04.2018	Bruksela	Robocze spotkanie z ministrem spraw zagranicznych Belgii Didierem Reyndersem w sprawie przyszłości UE oraz spotkanie z przedstawicielami unijnych instytucji – przewodniczącym Komisji Europejskiej Jean-Claudem Junckerem, wiceprezydentem Komisji Europejskiej Fransem Timmermansem oraz z Federicą Mogherini
23.04.2018	Nowy Jork	Niemcy rywalizowały o miejsce wśród niestałych członków RB ONZ
2–3.05.2018	Etiopia i Tanzania	Spotkanie w Addis Abebie z przedstawicielami Unii Afrykańskiej; Deklaracja wsparcia w zakresie przestrzegania praw człowieka
10.05.2018	Rosja	Rozmowy dotyczące sytuacji w Syrii i na Ukrainie
11.05.2018	Palanga (Litwa)	Spotkanie z ministrami spraw zagranicznych państw Litwy (Linas Linkevičius), Łotwy (Edgars Rinkēvičs) i Estonii (Sven Mikser). Deklaracja wspólnych działań w ramach polityki wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz w celu strzeżenia zewnętrznych granic UE
22.05.2018	Waszyngton	Spotkanie z sekretarzem stanu Mikiem Pompeo oraz innymi politykami. Dyskusje między USA i UE w sprawie zerwania przez administrację Trumpa porozumienia nuklearnego z Iranem
25.05.2018	Finlandia	Pierwsza wizyta w północnej Europie po objęciu urzędu ministra spraw zagranicznych. Spotkanie z prezydentem Sauli Niinistö; deklaracja kontynuacji współpracy
31.05.2018	Kijów i Donbas	Rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Pawłem Klimkinem, prezydentem Petro Poroszenko oraz przedstawicielami OBWE
8.06.2018	Nowy Jork	Wybór Niemiec na niestałego członka RB ONZ w latach 2019–2020
24–25.07.2018	Japonia	Wspólne oświadczenie ministrów spraw zagranicznych: Taro Kono i Heiko Maasa z 25.08.2018 r. w sprawie kontynuowania współpracy; Poparcie dla porozumienia gospodarczego i dotyczącego strategicznego partnerstwa między Japonią a UE, które zostało podpisane 17.07.2018 r.
26.07.2018	Korea Południowa	Spotkanie z ministrem spraw zagranicznych Kang Kyung-wha; Wizyta w strefie zdemilitaryzowanej w obszarze granicy z Koreą Płn.; Niemcy zadeklarowały wsparcie dla rokowań w sprawie denuklearyzacji Korei Płn. oraz rozwoju współpracy z Koreą Płd.
20.08.2018	Oświęcim	Złożenie kwiatów w byłym nazistowskim obozie koncentracyjnym i zagłady; Rozmowy robocze z ministrem spraw zagranicznych Jackiem Czaputowiczem dotyczące współpracy polsko-niemieckiej
27.08.2018	Rumunia	Rozmowy z prezydentem Klausem Johannisem i ministrem spraw zagranicznych Teodorem Meleşcanu na temat intensyfikacji współpracy; Niemcy zadeklarowały, że będą wspierać Rumunię w przygotowaniach do sprawowania w pierwszej połowie 2019 r. prezydenturę w UE

Data	Cel	Agenda
5.09.2018	Turcja	Spotkanie z ministrem spraw zagranicznych Mevlütem Çavuşoğlu, przewodniczącym Wielkiego Zgromadzenia Narodowego Turcji Binalim Yıldırımem i prezydentem Recepem Tayyipem Erdoğanem. Maas zwrócił uwagę na potrzebę poprawy relacji z Turcją
17–18.09.2018	Bukareszt	Uczestnictwo w Bukareszcie w szczycie państw inicjatywy Trójmorza
18.09.2018	Skopje	Rozmowy dotyczące zbliżającego się referendum w sprawie nazwy państwa, akcesji Macedonii do UE i NATO
19.09.2018	Tirana	Rozmowy dotyczące wstąpienia Albanii do UE
20.09.2018	Ateny	Rozmowy dotyczące reform w Grecji w związku z następstwami kryzysu gospodarczo-finansowego
24.09.2018	Nowy Jork	Przemówienie podczas dorocznej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ; optowanie za multilateralizmem i polityką sojuszy oraz przestrzeganie prawa międzynarodowego
2.10.2018	Waszyngton	Otwarcie Roku Niemieckiego w USA pod hasłem „Wspaniałe Razem”; Rozmowy polityczne dotyczące Iranu i Syrii z sekretarzem stanu Mikem Pompeo i doradcą prezydenta Johnem Boltonem
16.10.2018	Francja	Pogłębienie współpracy dwustronnej oraz wielostronnej; budowanie „wspólnej i silnej Europy”; uczestniczenie w dialogu obywatelskim na Uniwersytecie w Poitiers oraz meczu między niemiecką i francuską drużyną
2.11.2018	Warszawa	Konsultacje rządowe dotyczące współpracy w ramach Trójkąta Weimarskiego, UE, ONZ. Poparcie dla stałej współpracy strukturalnej (PESCO)
12–13.11.2018	Chiny	Umacnianie zapoczątkowanego w 2004 r. partnerstwa strategicznego między Niemcami i Chinami. Spotkanie z wiceprezydentem Wang Qishan, ministrem spraw zagranicznych Wang Yi i zastępcą premiera Liu He
25.11.2018	Hiszpania	Wyzwania współpracy, m.in. kryzys migracyjny
6.12.2018	Mediolan	Konferencja OBWE dotyczyła aktualnych wyzwań międzynarodowych, m.in. wydarzeń na Morzu Azowskim, sporu o traktat INF. Spotkanie się z ministrem spraw zagranicznych Rosji Siergiejem Ławrowem i ministrem spraw zagranicznych Ukrainy Pawłem Klimkinem
7.12.2018	Portugalia	Rozmowy dotyczące współpracy i przygotowania do prezydencji w UE, którą po Niemczech przejmą Portugalia i Słowenia
16.12.2018	Kuwejt	Rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Sabah al-Khaled al-Hamad al-Sabah i emirem Sabahem IV al-Ahmad al-Dżabir as-Sabah nt. polityki Kuwejtu w regionie, m.in. dotyczącej Jemenu, Syrii, Iraku
17.12.2018	Bagdad, Irbil	Rozmowy w Iraku z prezydentem Barhamem Salihem, premierem Adilem Abdulem Mahdim, ministrem spraw zagranicznych Alim Al-Hakim. Wizyta w Irbilu w prowincji Kurdystanu u premiera Neczerwana Idrisa Barzaniego. Maas zaoferował Irakowi pomoc humanitarną i wsparcie w walce z Państwem Islamskim

Data	Cel	Agenda
8.01.2019	Irlandia	Rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Irlandii Simonem Coveney nt. polityki europejskiej, głównie Brexitu. Spotkanie z ambasadorami i konsułami generalnymi w Irlandii
15.01.2019	Strasburg	Spotkanie Rady Europy. Maas opowiedział się za dalszą obecnością Rosji w Radzie Europy
18.01.2019	Moskwa, Kijów	Rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Siergiejem Ławrowem w Moskwie dotyczące traktatu INF oraz konfliktu w Syrii i na Ukrainie oraz problemów związanych z członkostwem Rosji w Radzie Europy. W Kijowie rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Pawłem Klimkinem nt. bezpieczeństwa oraz reform
23–24.01.2019	Nowy Jork, Waszyngton	W Waszyngtonie Maas prowadził rozmowy dotyczące polityki bezpieczeństwa, w tym kontroli zbrojeń. W Nowym Jorku, podczas spotkania RB ONZ Maas zwrócił uwagę na najważniejsze wyzwania, np. zmiany klimatyczne, przemoc wobec kobiet
25–26.02.2019	Sierra Leone i Burkina Faso	Deklaracja wsparcia w działaniach stabilizacyjnych i zapobieganiu kryzysom
27.02.2019	Mali	Zaangażowanie niemieckich żołnierzy i policjantów w misjach ONZ (MINUSMA) i UE (EUCAP Sahel Mali), EUTM (Mali)
10.03.2019	Afganistan	Obecność 1300 niemieckich żołnierzy na misji w Afganistanie; wsparcie reform
12.03.2019	Islamabad (Pakistan)	Proces pokojowy między Afganistanem i Pakistanem
19.03.2019	Helsinki	Spotkanie N3 (Finlandia, Szwecja, Dania) + Niemcy
29.03.2019	Nowy Jork	Misje pokojowe ONZ, zapobieganie kryzysom oraz <i>Peacebuilding</i> jako kluczowe tematy działań Niemiec w Radzie Bezpieczeństwa ONZ

Źródło: *Reisen des Außenministers*, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aamt/bm-reisen/-/610390> [dostęp: 5.04.2019].

Bibliografia

- Albright M., *Faszyzm. Ostrzeżenie*, Warszawa 2018.
- Außenminister Heiko Maas: „*Augenbrauen hochziehen reicht nicht*”, 27.09.2018, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-zeit-interview/2141376> [dostęp: 8.04.2019].
- „*Balancierte Partnerschaft*”: Maas plädiert für neue Amerika-Strategie, „Frankfurter Allgemeine Zeitung”, 22.08.2018.
- Brössler D., Wetzel H., Maas: „*Wir beabsichtigen, unser Wort zu halten*”, „Süddeutsche Zeitung”, 3.04.2019.
- Chinas „*Neue Seidenstraße*”. Maas warnt vor „*bitterem Beigeschmack*”, 24.03.2019, <https://www.tagesschau.de/inland/maas-china-italien-seidenstrasse-101.html> [dostęp: 8.04.2019].
- Deutsch-türkische Beziehungen Maas verteidigt Erdoğan-Besuch, 16.09.2018, <https://www.tagesschau.de/inland/maas-erdogan-deutschland-besuch-101.html> [dostęp: 8.04.2019].

- „Den europäischen Pfeiler des transatlantischen Bündnisses stärken“, 12.01.2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-spiegel/2176602> [dostęp: 8.04.2019].
- Eine Welt ohne Regeln ist eine schlechte Welt*, 16.02.2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/maas-rnd-muenchner-sicherheitskonferenz/2190120> [dostęp: 8.04.2019].
- Enhanced Forward Presence*, <https://lc.nato.int/operations/enhanced-forward-presence-efp> [dostęp: 8.04.2019].
- Erdoğan will Wahlkampf im Ausland machen – Maas bekräftigt Verbot* Veröffentlicht, 22.04.2018, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article175701949/Tuerkei-Erdoğan-will-Wahlkampf-im-Ausland-machen-Maas-bekräftigt-Verbot.html> [dostęp: 8.04.2018].
- Ernst A., *Deutschlands Multilateralismus hat auch eine militärische Seite: Sie ist teuer und heisst Nato*, „Neue Züricher Zeitung“, 3.04.2019.
- Fischer S., Weiland S., *Außenminister Maas über die USA „Unsere Partnerschaft besteht aus mehr als 280 Zeichen bei Twitter“*, „Spiegel Online“, 3.10.2018, <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/heiko-maas-zu-donald-trump-partnerschaft-besteht-aus-mehr-als-280-zeichen-a-1231097.html> [dostęp: 7.04.2019].
- Gabriel S., *Zeitenwende in der Weltpolitik. Mehr Verantwortung in ungewissen Zeiten*, Freiburg im Breisgau 2018.
- Gemeinsame Erklärung von Olaf Scholz und Heiko Maas zum Kommissionsvorschlag für den Mehrjährigen Finanzrahmen*, 2.05.2018, https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Europa/EU_auf_einen_Blick/EU_Haushalt/2018-05-02-Gemeinsame-Erklärung-Scholz-Maas.html [dostęp: 3.04.2019].
- Grzebyk P., *Pierwsza misja Międzynarodowej (Humanitarnej) Komisji ds. Ustalania Faktów*, Blog Przeglądu Prawa Międzynarodowego, 3.06.2017, <https://przegladpm.blogspot.com/2017/06/pierwsza-misja-miedzynarodowej.html> [dostęp: 3.06.2019].
- Habeck R., *Wer wagt, beginnt. Die Politik und ich*, Köln 2018.
- Hanisch M., *On German Foreign and Security Policy – Determinants of German military engagement in Africa since 2011*, Berlin 2015.
- Ischinger W., *Welt in Gefahr. Deutschland und Europa in unseren Zeiten*, Berlin 2018.
- Karádi M.Z., *Polityka Niemiec wobec KBWE/OBWE*, [w:] *Kultura bezpieczeństwa narodowego w Polsce i w Niemczech*, red. K. Malinowski, Poznań 2003.
- Krise in Venezuela – Maas will Maduro weiter Druck machen*, 7.03.2019, <https://www.zdf.de/nachrichten/heute/venezuela-maas-unterstuetzt-kriener-nach-begleitung-von-guaido-100.html> [dostęp: 9.04.2019].
- Lau J., *Der kalte Krieg taut auf*, „Die Zeit“, 6.02.2019.
- Longhurst K., *Niemiecka kultura strategiczna*, [w:] *Kultura bezpieczeństwa narodowego w Polsce i w Niemczech*, red. K. Malinowski, Poznań 2003.
- Luther C., *Zwe Ideen von Stärke*, „Die Zeit“, 18.02.2017.
- Maas H., *Gastkommentar. Wir lassen nicht zu, dass die USA über unsere Köpfe hinweg handeln*, „Handelsblatt“, 21.08.2018.
- Maas H., *Geleitwort zur Jubiläumsausgabe*, „Zeitschrift für Aussen- und Sicherheitspolitik“ 2018, Nr. 11.
- Maas treibt „Allianz der Multilateralisten“ voran*, „Süddeutsche Zeitung“, 25.07.2018.
- Multilateralism*, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/internationale-organisationen/uno/maas-together-first/2140064> [dostęp: 5.04.2019].
- Malinowski K., *Kultura niemieckiej polityki bezpieczeństwa 1990–2005*, Poznań 2009.
- Menzel U., *Wohin treibt die Welt?*, „Aus Politik und Zeitgeschichte“ 2016, nr 43–45.

- Oettinger G., *EU-Staaten kündigen Widerstand gegen Haushaltsplan an*, „Die Zeit”, 3.05.2018.
- Proclamations Presidential Proclamation on German-American Day*, 5.10.2018, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/presidential-proclamation-german-american-day-2018> [dostęp: 7.04.2019].
- Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, bei der Sitzung des VN-Sicherheitsrats zur Zukunft des Nichtverbreitungsvertrags*, 2.04.2019, „Bulletin”, nr 43-4.
- Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, beim Arria-Treffen zum Schutz von humanitärem und medizinischen Personal*, 1.04.2019, „Bulletin”, nr 43-3.
- Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, beim Briefing des VN-Sicherheitsrats zur Bewahrung des humanitären Raums*, 1.04.2019, „Bulletin”, nr 43-1.
- Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, beim Essen des American Council on Germany (ACG) zum Thema „Germany, Europe and the United States: A strategic partnership facing new challenges?”*, 1.04.2019, „Bulletin”, nr 43-2.
- Rede des Bundesministers des Auswärtigen, Heiko Maas, beim Peacekeeping-Ministerial „Training und Kapazitätsaufbau”*, 29.03.2019, „Bulletin”, nr 42-5.
- Rede von Außenminister Heiko Maas bei der 55. Münchner Sicherheitskonferenz*, 15.02.2019, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/ausenminister-maas-muenchner-sicherheitskonferenz/2190246> [dostęp: 4.04.2019].
- Schabert T., *Wie Weltgeschichte gemacht wird. Frankreich und die Deutsche Einheit*, Stuttgart 2002.
- Schult Ch., *Vereinte Nationen Außenminister Maas versucht, eine Anti-Trump-Allianz zu schmieden*, 29.09.2018, „Spiegel Online”, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/heiko-maas-schafft-bei-der-uno-in-new-york-neue-allianz-a-1230767.html> [dostęp: 7.04.2019].
- Singhofen S.C., *Strategische Partnerschaft oder neue Konfrontation? Die Zukunft der deutsch-russischen Beziehungen*, „Publikation Konrad Adenauer Stiftung” 2006, Nr. 159.
- Snyder T., *Droga do niewolności. Rosja – Europa – Ameryka*, Kraków 2019.
- Steinmeier F.-W., *Flugschreiber. Notizen aus der Außenpolitik in Krisenzeiten*, Berlin 2016.
- Transatlantische Beziehungen Maas plädiert für neue USA-Strategie*, „Der Spiegel”, 22.08.2018.
- Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z dnia 23 maja 1949 r. w tłumaczeniu B. Banaszaka i A. Malickiej, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/niemcy2011.html> [dostęp: 8.04.2019].
- Wielński B.T., *Niemcy szykują strategię na USA. Po Trumpie też nie będzie lekko*, „Gazeta Wyborcza”, 24.08.2018.
- Wielński B.T., *Szef niemieckiej dyplomacji dla „Wyborczej”: Wartości Europy nie są do negocjacji*, „Gazeta Wyborcza”, 20.08.2018.
- Wielński B.T., *W stosunkach polsko-niemieckich cofnęliśmy się do punktu wyjścia. Pokazuje to wizyta szefa MSZ Heiko Maasa w Auschwitz*, „Gazeta Wyborcza”, 20.08.2018.
- Winkler H.A., *Zerbricht der Westen? Über der gegenwärtigen Krise in Europa und Amerika*, München 2017.
- „Wir werden die Amerikaner weiter brauchen”*, „Saarbrücker Zeitung”, 8.11.2018.
- Wroński P., *Po wizycie Heiko Maasa w Warszawie. Prezydent Duda się cieszy, bo Niemcy nas chwala*, „Gazeta Wyborcza”, 16.03.2018.

*Multilateralizm i partnerstwo strategiczne
w dyplomacji Heiko Maasa (marzec 2018 – marzec 2019)*
Streszczenie

Celem artykułu jest analiza działalności Heiko Maasa w pierwszym roku sprawowania urzędu ministra spraw zagranicznych Niemiec. Polityk prezentował się jako zwolennik multilateralizmu (z określonymi normami, porozumieniami i instytucjami) oraz partnerstwa strategicznego w polityce międzynarodowej. Promował koncept budowania „sojuszu multilateralistów”, charakteryzując tę inicjatywę jako otwartą dla państw przestrzegających zasad demokratycznych i gotowych na współpracę w polityce międzynarodowej.

Słowa kluczowe: Niemcy, Heiko Maas, multilateralizm, partnerstwo strategiczne, „sojusz multilateralistów”

*Multilateralism and Strategic Partnership in the Diplomacy
of Heiko Maas (March 2018-March 2019)*
Abstract

The aim of the article is to analyze the activities of Heiko Maas in the first year of office of the German Foreign Minister. The politician presented himself as a supporter of multilateralism (with specific norms, agreements and institutions) and strategic partnership in international politics. He promoted the concept of building an „Alliance for Multilateralism”, characterizing this initiative as being open to states adhering to democratic principles and ready to cooperate in international politics.

Key words: Germany, Heiko Maas, multilateralism, strategic partnership, „Alliance for Multilateralism”

*Multilateralismus und strategische Partnerschaft
in der Diplomatie von Heiko Maas (März 2018-März 2019)*
Kurzfassung

Das Ziel des Beitrags ist es, die Aktivität von Heiko Maas im ersten Jahr seines Amtes als Bundesminister des Auswärtigen darzustellen. Dieser Politiker hat sich als Anhänger des Multilateralismus (mit bestimmten Normen, Abkommen und Institutionen) und strategischer Partnerschaft in der internationalen Politik präsentiert. Er hat ein Konzept von Schaffung der „Allianz für den Multilateralismus” befördert, diese Initiative charakterisierend als offene auf die Länder, die die Demokratie befolgen und bereit zur Zusammenarbeit in der internationalen Politik sind.

Schlüsselwörter: Deutschland, Heiko Maas, Multilateralismus, strategische Partnerschaft, „Allianz für den Multilateralismus”

*Мультилатерализм и стратегическое партнерство
в дипломатии Хайко Маас (март 2018 – март 2019)*
Резюме

В статье проведен анализ деятельности Хайко Мааса в первом году его работы на посту министра иностранных дел Германии. Политик показал, что он является приверженцем политического курса мультилатерализма (с определенными

нормами, соглашениями и институтами) и стратегического партнерства в международной политике. Хайко Мааса был сторонником концепции создания «альянса мультилатералистов», характеризуя эту инициативу, как открытую для государств, придерживающихся демократических принципов и готовых к сотрудничеству на международной арене.

Ключевые слова: Германия, Хайко Маас, мультилатерализм, стратегическое партнерство, «альянс мультилатералистов»

